

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական կապիտալիզմը Աֆրիկայում.—Գերմանական բալխասագի արձակումը
—Ճապոնիայի գերիշխումը խաղաղ Ովկիանոսում եւ Ասիայում.—Ճապոնական եւ
ամերիկական կապիտալիստների մրցումը եւ անաբձնայակութիւնները:

Եւրոպական կապիտալը գինուած ռազմագիտական և արդիւնագործական տեխնիկայի վերջին խօսքով չի բաւականում այն «չնչին» շահով, որ տալիս են քաղաքակիրթ երկիրները (ուր կազմակերպուած աշխատանքը կտրել է նրա գերշտիչ ճիւրանները) և թափաւում է երկրիս երեսին գտնելով կուսական վայրեր աւելի շահաւէտ հարստահարումների համար: Փարթաւ Աֆրիկան դառել է եւրոպական բոլոր կապիտալիստների Աւետեաց երկիրը, ուր նրանց առաջնորդում են մարդաշնջման տեխնիկայի կատարելագործութիւններով գինուած զօրավարներ և «ամենահեզ» միասիօնաւորները: Ինչ ընդդիմադրութիւն կարող են ցոյց տալ խղճուկ սեւամորթները աւտոմոբիլ բերդեր և գնդակացիւրներ հնարած եւրոպացիների դէմ, ինչ կարող են ասել աւետարանի պերճախօս քարոզիչներին ֆետիշների երկրպագուները:

Եւրոպական կապիտալիզմից բարեբարուած երկրներից մէկըն էլ Կոնգոն է, որի 20 միլիօն սեւամորթները մատնուած են 1000 հոգի բելգիացիների շահագործութեան: Այդ անսահման հալուտ երկրից բելգիացիները տարեկան 65 միլ. ֆրանկի փողոկը, կառուչուկ, բանան, շաքարեղեգն, արմաւենու իւղ, ոսկի, պղինձ են արտահանում, իսկ ներմուծում են ալկոհօլ, ծխախոտ, վառոդ...

Կոնգոն շահագործում է բելգիական մի Ընկերութիւն:

Բելգիական խոշոր կապիտալիստների այդ ընկերութեան մէջ ամենամեծ բաժնեատէրը ինքը Լէօպոլդ Թագաւորն է, որ միաժամանակ մեծ պետութիւնների կողմից ճանաչուած է իւրեւ Աֆրիկայի այդ «անկախ տէրութեան» միապետ: Օգտուելով իր դիրքից և հարստութիւնից Լէօպոլդ Թագաւոր—կապիտալիստը ծծել է Կոնգօից որքան կարողացել է և այժմ ձեռնառու է համարում պարտքերով ծանրաբեռնուած այդ «անկախ տէրութիւնը» նաղդել:

իր սիրեցեալ բելգիական ժողովրդի վրայ: Բելգիական պարլամենտում Կոնգոյն միացնելու հարցի քննութեան ժամանակ սոցիալ-դեմոկրատիական պարագլուխ Վանդերվելդէն ի միջի այլոց ասել է հետևեալը. «Մենք համոզուած հակառակորդներ ենք գաղութային քաղաքականութեան, որովհետեւ փորձը ապացուցեց, որ նա նպաստում է արսոլիւտիզմի ուժեղացման և բարքերի բիրտութեան: Այդ ցայտուն կերպով հաստատուեց Բելգիայում: Ի հարկէ, սահմանադրութիւնը առաջուայ նման անձեռնմխելի է, սակայն թագաւորի անձնական կամքը այժմ արտայայտուում է քաղաքական կեանքի բոլոր կողմերում, իսկ Աֆրիկայում, համարեա Եւրոպայի չափ մի տարածութեան վրայ, այդ անձնական կամքը ներմուծել է՝ ընկիւնների գազանային մի հարստահարութիւն: Ես չեմ բացատում որ թագաւորը բարձրացրեց Բելգիայի նշանակութիւնը, ստեղծելով այդ գաղութը և որ նա մեծ խելքի տէր մարդ է, սակայն նա սիրտ չունի, այդ անսրտութիւնը նրան դարձրել է կապիտալիստ-շահագործողների գործակից: Թագաւորի ամբողջ խելքը ուղղած է բացառապէս իր հարստութիւնը բազմապատկելու վրայ, այն բոլորը ինչ որ մարդկային է և ազնիւ—խորթ է նրան: Այժմ նա խոտատնում է ընփոռմներ, բայց դրանք չեն լինելու արդեօք, ինչպէս և առաջ, մեռած տառեր»:

Կոնգոյն կապած են և Վելինլի II-ի փայփայած գերմանական գաղութները: Վերջերում. ըէյխստագոււմ բաւական տաք վիճաբանութիւններ էին ծագել այդ կողմնեաների առիթով: Գաղութային դեպարտամենտի նոր ղերեկտոր Դերնբուրգը պատասխանելով կենտրոնի պատգամաւոր Բերենին ստիպուած էր խոոտովանել ընտութիւնների և զեղծութիւնների գոյութիւնը և ընդունել վարչական բարեկարգութիւնների անհրաժեշտութիւնը: Այդ գաղութների առևտրական—արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների մէջ դրուած է մօտ 300 միլ. մարկ գերմանական կապիտալ, չհաշուած այն ահագին ծախքերը որ անում է կայսրութիւնը նրանց միջ «կարգ ու կանոն» հաստատելու և սեւամորթ ընկիւններին նուաճելու վրայ: Այդ ընկիւնները Հարաւ-Արևմտեան Աֆրիկայում ահա մի քանի տարի է ապստամբուել են: Ապստամբութիւնը դեռ զսպուած չէ և Վելինլի II-րդի կառավարութիւնը ըէյխստագից պահանջում էր «լրացուցիչ վարկ 29 միլլիօն մարկի չափ»:

Բիւլովին չաջողուեց համոզել կենտրոնին և սոցիալ-դեմոկրատներին և նա կարդաց կայսերական հրամանը ըէյխստագի արձակման մասին: Այդպիսով Գերմանիայի ժողովուրդը նոր ընտրութիւնների միջոցով

պէտք է արտայայտի իր վերաբերմունքը դէպի գաղութային ազգրեւել բաղաքականութիւնը:

Այդպէս է գործում սպիտակների կապիտալիզմը, որ այժմ խաղաղ Ովկիանոսում զօրեղ մրցակից է գտել յանձին դեղին կապիտալիզմի: Ծապոնիան այդ ասպարիզում էլ, ինչպէս և պատերազմի մէջ, ցոյց է տալիս տաղանդաւոր ինքնուրոյնութիւն: Սպիտակ և դեղին կապիտալիզմի վէճը ծագել է Կալիֆորնիայում: Եւ եանկիները վարակւում են կամաց-կամաց ճապոնաատելութեամբ այն աստիճան որ հալածում են ճապոնական ժանդարմներին Կալիֆորնիայի ուսումնարաններէց: Ատելութեան պատճառը այն է որ ճապոնացի կապիտալիստը օգտուելով աւելի չափաւոր աշխատավարձ պահանջող ճապոնացի բանուորների աշխատանքից, կարողանում է իր ձեռքը դրել առևտուրը, արդիւնագործութիւնը, հողերը և տներ կառուցանել աւելի ձեռնտու է արագ քան եակին:

1860 թ., երբ ինքը Միացեալ Նահանգների կառավարութիւնն էր ճապոնացի գաղթականներ հրաւիրում, 63 ճապոնացի էր իջել Հեռաւոր Արեւմտքի ափը, իսկ 1903 թ. Ամերիկայում 40 հազար ճապոնացիներ էին աւելում, որոնցից 25 հազարը միայն Կալիֆորնիայում: Հավայի իզլիչեան կղզիները ողողել են ճապոնացիներով. նրանք սկսել են տիրել և Ֆիլիպպինեան կղզիներին:

Ծապոնացիները շրջանկաւ, հաստատակամ և խիստ հետևողական ծրագրով նուաճում են Հեռաւոր Արեւելքը: Նրանք պահանջում են որ Ռուսաստանը բանայ Ամուր և Սուևգարի գետերը միջազգային առևտրի համար, ազատութիւն տրուի ճապոնացիներին ձկնորսութեամբ պարապել Սիբերի եղբրքներում: Եւ իր պահանջները զէնքի ոյժով պահպանելու փառաւոր ապացոյց տալուց յետոյ, Ծապոնիան այժմ ձգտում է ժառանգորդութիւն կուրտուրական ճանապարհով իր կողմը գրաւել Մանգոլիան, Չինաստանը, Սիամը, Հնդկաստանը, Մանջուրիան: Տոկիօի համալսարանը և զինուորական բարձր ուսումնարանը դէպ իրանց են գրաւում դեղին ցեղի երիտասարդութիւնը: Այդ քաղաքի համալսարանում այժմ 13 հազար Չինացի ուսանող է սովորում: Ծապոնիան ուզում է դառնալ Ասիայի և Խաղաղ Ովկիանոսի կղզիների Ուսուցիչն և Պաշտպանը: Եւ սպիտակ ցեղը ստիպուած է խոստովանուել որ իր արիական արեան և բրիտանէական քաղաքակրթութեան վրայ դրուած մեծամիտ կարծիքները պէտք է վերաքննութեան ենթարկուին ճապոնացիների տուած դասերից յետոյ: